

บทที่ 5

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475 - 2493)

ความเคลื่อนไหวของการศึกษาปฐมวัย

ในปี พ.ศ.2475 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยกลุ่มบุคคลที่ใช้ชื่อว่า “คณะราษฎร” และดูเหมือนว่า เมื่อล่วงเข้าสู่ยุคนี้ การศึกษาปฐมวัยของไทยได้รับความสนใจขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง ได้มีการบรรจุคำว่า “มูลศึกษา” ซึ่งให้ความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Kindergarten” ไว้ใน “ศึกษาพจนานุกรม - ต้นไม้แสดงแผนการศึกษาชาติ” แต่ก็ยังมีได้บรรจุข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับ “มูลศึกษา” ไว้เลย เป็นแต่เพียงปรากฏในแผนภูมิเท่านั้น ส่วนการศึกษาปฐมวัยในรูปแบบเดิมนั้นได้รับการปรับเปลี่ยนโดย “ให้จัดชั้นเสียใหม่คือ ให้จัดพวก ก ข ก กา หรือที่เรียกว่า ชั้นเตรียมประถมเดิม เป็นประถมปีที่ 1 ส่วนประถมปีที่ 1,2,3 เดิม ให้เรียกเป็นประถมปีที่ 2,3,4 ตามลำดับ” จนกระทั่งเมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2479 “มูลศึกษา” ก็ถูกกำหนดให้เป็นการศึกษาในระดับหนึ่งในสายสามัญศึกษา แต่ไม่ได้กำหนดชั้นเรียน กำหนดแต่เพียงเกณฑ์อายุเรียนตั้งแต่ 5-7 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2526)

ความเคลื่อนไหวทางการศึกษาปฐมวัยครั้งสำคัญ เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2483 กล่าวคือในปีนั้น กระทรวงธรรมการได้มีนโยบายที่จะเปิดโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลขึ้น ภายหลังจากที่มีโรงเรียนอนุบาลเอกชนเปิดดำเนินการอย่างแพร่หลายมาก่อนหน้านั้นแล้ว จึงได้มอบหมายให้ หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย ซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองฝึกหัดครูในขณะนั้น พร้อมด้วย นายนาถ เทพหัสดิน ณ อยุธยา และหม่อมหลวงพันธ์ ศิริวงศ์ (หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2540) รับเป็นธุระดำเนินการให้สำเร็จ

เมื่อกระทรวงธรรมการได้เตรียมการพร้อม ทั้งในด้านบุคลากรและอื่นๆ จึงได้เปิดโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของรัฐขึ้นในจังหวัดพระนคร ชื่อว่าโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ ซึ่งได้รับเงินบริจาคในกองมรดกของ น.ส.ละออ หลิมเซ่งไถ่ สำหรับสร้างอาคารเรียน โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศได้เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2483 ในสังกัดกองฝึกหัดครู ซึ่งมี หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย เป็นหัวหน้ากองฝึกหัดครูในขณะนั้น และมี นางจิตรา ทองแถม ณ อยุธยา เป็นครูใหญ่ โดยมีจุดประสงค์เพื่อทดลองจัดการศึกษาในรูปแบบของอนุบาลประการหนึ่ง และเพื่อทดสอบความเข้าใจ ความสนใจด้านการอนุบาลศึกษาของประชาชนอีกประการหนึ่ง (หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2539)

เมื่อเปิดโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกขึ้นแล้ว ผลปรากฏว่าประชาชนต่างสนใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนอนุบาลอย่างมากมาย จากผลสำเร็จนี้ทำให้กระทรวงธรรมการได้เร่งขยายโรงเรียนอนุบาลไปสู่ภูมิภาคให้มากขึ้น การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อขยายโรงเรียนอนุบาลปรากฏในหลักฐานสำคัญคือ หนังสือของกระทรวงที่ส่งไปตามจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2490)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ 36552/2485

กระทรวงศึกษาธิการ

6 ตุลาคม 2485

เรื่อง การพิจารณาจัดตั้งโรงเรียนอนุบาล

เรียน อธิบดีกรมสามัญศึกษา

ถึง คณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัด (เว้น จังหวัดกระบี่, ตราด, นครจัมปาศักดิ์, นครพนม, นครราชสีมา, นนทบุรี, นราธิวาส, ปทุมธานี, พังงา, พิบูลสงคราม, พิษณุโลก, แม่ฮ่องสอน, ยะลา, ระนอง, ลพบุรี, ลานช้าง, เลย, สตูล, พระนครศรีอยุธยา และธนบุรี)

เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลตามจังหวัดต่าง ๆ ในปีพ.ศ. 2486 กรมสามัญศึกษาจึงใคร่ขอให้ท่านพิจารณาว่าในจังหวัดนี้จะมีสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับตั้งเป็นโรงเรียนอนุบาล ณ ที่ใดหรือไม่ และเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาจัดหาสถานที่และจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลให้ได้รูปอันเหมาะสม กับทั้งจะได้พิจารณาดูว่าในการตั้งนั้น จังหวัดมีอะไรอยู่แล้ว เพียงใด จะต้องดัดแปลงสถานที่หรือก่อสร้างเพิ่มเติม หรือจัดหาสิ่งจำเป็นอย่างไร เพียงใด กรมสามัญศึกษาขอส่ง

แนวการเตรียมและจัดสถานที่สำหรับโรงเรียนอนุบาล

คำแนะนำในการจัดโรงเรียนอนุบาล

ความมุ่งหมายและวิธีสอน

ตัวอย่างระเบียบการโรงเรียนอนุบาล

ตัวอย่างแผนผังโรงเรียนอนุบาล

รายการเครื่องใช้ต่าง ๆ ในโรงเรียนอนุบาล และคำชี้แจงในการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาล มาด้วยแล้วพร้อมหนังสือนี้ และโดยเหตุที่กรมสามัญศึกษาจะต้องเร่งพิจารณาให้ทันการชี้แจงเกี่ยวกับการตั้งงบประมาณที่กำลังทำอยู่นี้ขอให้จังหวัดรีบพิจารณาและชี้แจงเข้าไปให้ทราบตามแบบที่ได้แนบมานี้ให้ถึงกรมสามัญศึกษา ภายในวันที่ 30 ตุลาคม 2485 เป็นอย่างช้าที่สุด

ขอแสดงความนับถือ

ปิ่น มาลากุล

(หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล)

แนวการเตรียมห้องและจัดสถานที่ การเก็บเงิน ตลอดจนเครื่องเล่นและเครื่องใช้ ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

การจัดห้องและสถานที่

โรงเรียนควรจัดให้มีห้องและสถานที่ดังต่อไปนี้

1. ห้องเรียน แสงสว่างเข้าได้สะดวก ตั้งโต๊ะเรียนขนาดกว้าง 40 ซม. ยาว 52 ซม. สูง 42 ซม. ห้องเรียนห้องหนึ่งควรจัดสำหรับนักเรียน 20 คน อย่างมากไม่ควรเกิน 30 คน
ให้มีที่ว่างสำหรับตั้งตู้การฝีมือของเด็กคนละใบ ขนาดกว้าง 60 ซม. ยาว 60 ซม. ควรมีกระดานดำเล็ก ขนาดกว้าง 60 ซม. ยาวรอบตามแนวฝา สำหรับให้นักเรียนเขียนได้ตามชอบใจ ติดสูงพอที่จะให้นักเรียนเขียนได้ โดยสะดวก กระดานดำของครูควรมีขนาดเล็กเดี่ยวๆ เหมาะสมกับเด็กขนาดกว้าง 75 ซม. ยาว 75 ซม.
2. ห้องนอน ขนาดสำหรับตั้งเตียงยาว 140 ซม. กว้าง 85 ซม. ห้องนอนให้นักเรียนทุกห้องนอนรวมกันได้ริมฝาเมื่อไว้สำหรับตั้งตู้เสื้อผ้าคนละใบขนาดสูง 80 ซม. กว้าง 60 ซม.
3. ห้องอาบน้ำ จะทำเป็นพื้นซีเมนต์และมีอ่างยาวทำด้วยซีเมนต์ ยาว 3.6 ม. สูง 35 ซม. หรือไม่ก็อาจจะจัดให้มีตุ่มน้ำเล็ก ๆ คนละใบ มีที่นั่งเล็ก ๆ สำหรับ วางขัน แปรง สบู่ และแขวนผ้าเช็ดตัว หิ้งยาวประมาณ 30 ซม. ติดสูงจากพื้น 35 ซม.
4. ห้องอาหาร ใช้โต๊ะอาหารตัวเดี่ยว ๆ ราว 42 ซม. ม้านั่งไม่สูงกว่า 25 ซม.
5. ห้องส้วม ควรสะอาดและถูกอนามัย ควรมีช่องเล็ก ๆ สำหรับเด็กนั่ง เพื่อหัดให้เด็กรู้จักไปส้วมและรู้จักทำความสะอาด
6. การประกอบอาหาร ถ้าให้เหมาะควรประกอบอาหารเอง เพื่อให้เด็กรับประทานอาหารเหมาะกับเด็ก เครื่องใช้ในการรับประทาน เช่น จาน ช้อนส้อม แก้วน้ำ ฯลฯ ต้องมีขนาดเล็ก
7. ห้องพัสดุ เนื่องจากของเล่นเด็กแบบคินเดอร์กาเดินมีมาก จำเป็น ต้องมีที่เก็บให้เป็นระเบียบ จัดเป็นพวก ๆ ควรเป็นตู้เดี่ยว ๆ เพื่อเด็กจะได้มาเลือกดูตาม ชอบใจ
8. ห้องพักครู ถ้าไม่มี ครุน้อยอาจให้อยู่ร่วมกับครูใหญ่ แต่อาจไม่สะดวกควรให้อยู่ใกล้ขีดเด็กหรือห้องพยาบาล เพื่อจะได้ดูแลและเห็นเด็กได้เสมอ
9. ห้องพยาบาล หาห้องเล็ก ๆ ขอให้เด็กได้นอนเียบ ๆ เวลา เจ็บป่วย ควรตั้งเตียงสัก 2-3 เตียง เพราะเด็กเล็กมักเจ็บเสมอ
10. ห้องเรียน ควรมีเฉลียงหรือห้องโถง เวลาฝนตกเด็กจะได้ขึ้นมาเล่นข้างบน

เฉลี่ยงควรมีม้ายาวสำหรับผู้ปกครองที่มารับและส่ง

11. สนาม ควรมีอย่างน้อยที่สุด 1 - 2 ไร่ สำหรับเด็กวิ่งเล่น ควรมีรั้วรอบ สนามนี้ แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งกะไว้สำหรับสร้างเครื่องเล่นให้เด็ก เช่น ชิงช้า บ่อทราย ราวไต่ เรือไล่ สะพานหก สะพานเลื่อน โครงเหล็กหรือโครงไม้ ฯลฯ อีกส่วนหนึ่งสำหรับเด็ก วิ่งเล่นลูกดอกไม้สวยๆ ริมสนามมีที่นั่งเดี่ยวๆ ตามต้นไม้ หน้าสนาม มีเสาธงเดี่ยว ๆ สำหรับ เด็กชักขึ้นสู่เสาเองได้

12. สวนครัวและไม้ดอก ควรมีที่ดินแปลงเล็ก ๆ สำหรับเด็กพอที่จะทำเองได้

13. สถานที่ตั้งโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลนี้ควรให้จัดในโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด หรือโรงเรียนสตรีฝึกหัดครู แต่ให้มีที่ต่างหากด้านหนึ่งหรือมุมหนึ่งตามลำพัง หรือตั้งเป็น โรงเรียนเอกเทศก็ได้ แต่ควรเลือกสถานที่อยู่ในย่านกลางเด็กไปมาสะดวก ห้องเรียนและ สนามเด็กเล่นควรมีเพื่อไว้สำหรับการขยายตัวในภายหน้า เนื่องจากกรมสามัญศึกษามี ความมุ่งหมายที่จะขยายชั้นเรียนออกไปจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าเป็นสถานที่โรงเรียน สตรีประจำจังหวัดหรือโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีแล้ว ก็ควรให้มีโครงการที่จะก่อสร้างแยกให้ เป็นสัดส่วนได้

14. จำนวนนักเรียน ก่อนที่จะจัดตั้งโรงเรียนอนุบาล ควรได้สอบสวนดูว่าจะมี ผู้ปกครองนำเด็กมาเข้าเรียนมากน้อยเพียงใด สมควรที่จะจัดตั้งเป็นโรงเรียนหรือไม่

การเก็บเงิน โรงเรียนประเภทนี้ต้องการให้สามารถเลี้ยงตนเองต่อไปได้ ฉะนั้นจึง กำหนด แต่เฉพาะค่ากินและค่าใช้เครื่องมือ เพื่อนำมาบำรุงการศึกษาของโรงเรียนโดยจัด อาหารเลี้ยง นักเรียนวันละ 2 มื้อ หรืออย่างน้อยมีกลางวันเพียงมื้อเดียว ควรพิจารณา สภาพท้องถิ่นว่าสมควรจะเก็บเท่าใด

เครื่องเล่นและเครื่องใช้

ก. เฉพาะเครื่องเล่นที่ใช้ประกอบการสอน กรมสามัญศึกษาจะจัดทำขึ้นในพระนคร เพื่อให้ได้แบบที่ถูกต้องจริง ๆ จัดส่งมาให้สำหรับใช้ในเวลาเปิดเรียนขึ้นต้น

ข. เครื่องเล่นกลางสนาม ต้องจัดทำเอง โดยกรมสามัญจะส่งแบบแปลนมาให้

ค. โต๊ะเรียน เตียงนอน โต๊ะอาหาร ตู้เสื้อผ้า ตู้การฝีมือ เพื่อความสะดวก ต้องจัดทำเอง ที่จังหวัด โดยกรมจะส่งแบบแปลนและรายการมาให้

หลักสูตรอนุบาล พ.ศ.2483

ความมุ่งหมายและวิธีสอน โรงเรียนอนุบาลคินเดอร์การ์ดั้นจัดขึ้นเพื่ออบรมกุลบุตร
กุลธิดา อายุระหว่าง 3 ขวบครึ่ง - 5 ขวบครึ่ง

ความประสงค์ของการอบรมเด็ก มีดังนี้

1. เพื่อเตรียมสภาพจิตของเด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาขั้นต่อ ๆ ไป หัดให้ใช้
เครื่องมือต่าง ๆ ในการเรียนและการเล่นประดิษฐ์ของ อบรมให้เป็นคนช่างคิด ช่างทำ
ขยัน ไม่อยู่นิ่งและเป็นคนว่องไวกระฉับกระเฉง
2. เพื่ออบรมเด็กให้เป็นคนมีความสังเกต มีไหวพริบ เฉลียวฉลาด คิดหาเหตุผลให้
เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง มีความพากเพียรพยายามอดทน ไม่จับจด
3. เพื่ออบรมให้เป็นคนพึ่งตนเองสามารถหรือปฏิบัติอะไร ๆ ด้วยตนเองได้ เด็ก
ในโรงเรียนอนุบาลนี้ จะต้องอบรมให้ช่วยตนเองให้มากที่สุด เช่น หัดแต่งตัว ใส่เสื้อผ้า
หุงกางเกง หวีผม รับประทานอาหาร ฯลฯ ทั้งจะต้องทำให้เป็นเวลาด้วย ไม่ต้องมีพี่เลี้ยง
คอยตักเตือนหรือตอกรับใช้ทำให้ ครูเป็นแต่ผู้ดูแลควบคุมอยู่แต่ห่าง ๆ เท่านั้น
4. เพื่อหัดมารยาทและศีลธรรมทั้งในส่วนตัว และในการปฏิบัติต่อสังคม
หัดมารยาทในการนั่ง แขน ยืน และรับประทานอาหาร ฯลฯ หัดให้เป็นคนสุภาพเรียบร้อย
ฝึกนิสัยให้เป็นคนมีศีลธรรมอันดีงาม จิตใจเข้มแข็ง เป็นระเบียบ รักษาวินัย มีความสามัคคี
ซึ่งกันและกัน
5. เพื่อปลูกฝังนิสัยทางสุขภาพอนามัย รู้จักระวังรักษาสุขภาพของตน เล่นและ
รับประทานอาหารเป็นเวลา รู้จักรักษาร่างกายให้สะอาดและแข็งแรงอยู่เสมอ
6. เพื่ออบรมให้เป็นคนร่าเริงต่อชีวิต มีการสอนร้องเพลง และการเล่นที่สนุกสนาน
ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นนักต่อสู้ซึ่งเต็มไปด้วยความร่าเริงเบิกบานและคิดก้าวหน้าเสมอ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางสอนประจำวัน

9.00 - 9.15 น.	เข้าแถวเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ
9.15 - 9.30 น.	ศีลธรรม สุขศึกษา ความรู้เรื่องเมืองไทย และความรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ไข้เล่า นิทานประกอบการสนทนา
9.30 - 9.45 น.	ดูเลข นับ และคิดเลข
9.45 - 10.00 น.	วาดเขียนและการฝีมือ
10.00- 10.15 น.	ไปห้องน้ำ ดื่มนม หรือรับประทานผลไม้ เล็กน้อย (ถ้ามี)
10.15- 10.45 น.	พักผ่อน เล่นกลางแจ้งและทำสวนครัว
10.45- 11.00 น.	สนทนาเพื่อฝึกภาษาไทย เล่นตัวอักษร และหัดผสมหัดเขียน หัดปั้น หัดตัด ฯลฯ เป็นตัวอักษร
11.00-11.15 น.	ร้องเพลงและการเล่นเบ็ดเตล็ด การเล่น เกี่ยวกับการฝึกเขาวน ฝึกการสังเกต ความจำและประสาท
11.15-11.30 น.	จัดโต๊ะอาหารและที่นอน
11.30-12.00 น.	รับประทานอาหาร พัก
12.00-14.30 น.	ตื่นนอน อาบน้ำ เก็บเสื้อผ้าและข้าวของ ตรวจร่างกาย
14.30-14.50 น.	อาหารว่าง
14.50-15.00 น.	ซักขงลง ทำความเคารพธง กลับบ้าน

หมายเหตุ เวลาในตารางสอนของโรงเรียนอนุบาลอาจเปลี่ยนแปลงได้แต่ความสนใจของเด็กและสิ่งแวดล้อม วันไหนที่มีอากาศดี และแดดไม่จัด ครูอาจพานักเรียนออกไปเล่น หรือเรียนข้างนอกตามได้ร่มไม้ การเล่านิทานหรือการฝีมือ ก็อาจจะเปลี่ยนย้ายสถานที่ไปทำที่ระเบียงบ้าง กลางสนามบ้าง

พยายามฝึกให้เด็กรำเรียง และสนุกสนานสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นแก่เด็กอยู่เสมอ การสอนเลขคณิต ควรมีของเล่นประกอบการสอน ให้เล่นของเล่นบ้าง หัดทอนสตางค์ พิมพ์ธนบัตร หรือตัดรูปให้เล่นเทียบของจริง บวกและลบ สตางค์ เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักสูตร พ.ศ.2483

จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง วิวัฒนาการของการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทยของ ปราณี อัมพรสินธุ์ (2523) ซึ่งได้กล่าวถึงหลักสูตรฉบับนี้ว่าได้สูญหายไปนั้น ผู้วิจัยได้ติดต่อสอบถามไปที่โรงเรียนอนุบาลระยอง และที่ภาควิชาอนุบาลศึกษา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนี้โดยตรง ก็ได้คำตอบที่คล้ายกันคือ น่าจะสูญหายไปเสียแล้ว และไม่ปรากฏว่ามีใครเคยเห็นพอที่จะสอบถามข้อมูลได้บ้าง

อนึ่ง ผู้วิจัยได้พบเอกสารชิ้นหนึ่ง จากแฟ้มเอกสารส่วนบุคคลของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล (“ประมวลการสอนอนุบาลปีที่ 1 และประมวล การสอนอนุบาลปีที่ 2 พ.ศ.2490 กองฝึกหัดครู” กองจดหมายเหตุแห่งชาติ น.1-46 และ น.1-36) เป็นเอกสารอัดสำเนา ซึ่งเนื้อหาในเอกสารคล้ายคลึงกับ “โครงการสอน” มาก มีตารางแบ่งเป็นช่วงเวลา และช่องรายการสอน ช่องเวลา คือ เดือน ในแต่ละเดือนแบ่งเป็นสัปดาห์ มีรายการสอนในแต่ละสัปดาห์กำหนดไว้

ในความเห็นของผู้วิจัยเองนั้น คิดว่า เอกสารชิ้นนี้น่าจะเป็นเอกสารหลักสูตรอนุบาล ฉบับปี พ.ศ.2483 ซึ่งหลายคนบอกว่าสูญหายไป ด้วยเหตุผลหลายประการดังนี้

1. เอกสารหลักสูตรฉบับนี้ เป็นของกองฝึกหัดครู ซึ่งเป็นหน่วยงานควบคุมดูแลโรงเรียนอนุบาลระยองตั้งแต่เมื่อแรกตั้ง จึงไม่น่าแปลกที่จะไม่มีการพิมพ์ปก หรือเรียกชื่อเป็นของอนุบาลระยอง เนื่องจากชื่อ ระยอง เป็นชื่อโรงเรียนซึ่งตั้งขึ้นมาทีหลัง หลังจากการเตรียมการเปิดโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาล ซึ่งนั่นย่อมหมายความว่า หลักสูตรนี้ได้เตรียมขึ้นมาก่อนโดยกองฝึกหัดครู (หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2539) ส่วนปี พ.ศ.ที่ปรากฏเป็น 2490 แทนที่จะเป็น 2483 นั้น อาจเป็นเพราะพิมพ์ในปี 2490 มากกว่าที่จะหมายความว่าเริ่มใช้หลักสูตร 2490 คล้ายกับการพิมพ์หนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ ในปัจจุบันที่อาจตีพิมพ์หลาย ๆ ครั้งได้ไม่จำกัดปีส่วนสาเหตุของการพิมพ์ในปี 2490 อาจเป็นเพราะต้องพิมพ์เพื่อใช้ในการขยายโรงเรียนอนุบาลที่มีมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค ซึ่ง

เริ่มขยายเพิ่มขึ้นจากปี 2485 เป็นต้นมา ดังที่ อาจารย์คุณหญิง เบญจา แสงมลิ (2518) ได้กล่าวถึงการเปิดขยายโรงเรียนอนุบาลว่า เมื่อถึงปี 2490 นี้ สามารถขยายโรงเรียนอนุบาลของรัฐออกสู่ภูมิภาคได้ถึง 13 โรงเรียน และยังมีโครงการขยายต่อไปอีกให้ทั่วถึงทุกจังหวัดของประเทศ

2. เมื่อวิเคราะห์ถึงวิชาที่กำหนดให้เรียนจากเอกสาร พบว่า มีการกำหนดไว้ทั้งสิ้น 9 วิชา คือ การฝึกเขาวน ภาษาไทย เลข ความรู้เรื่องเมืองไทยและความรู้ทั่วไป วาดเขียน การฝีมือ ขับร้อง สุขศึกษา การเล่นและการทำสวน โดยมีรายการสอนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ถึงเรื่อง กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนได้ สิ่งที่น่าสังเกตว่า เอกสารชิ้นนี้น่าจะเป็นหลักสูตรที่เก่าแก่กว่าหลักสูตรปฐมวัยฉบับอื่น ๆ ก็คือ มีวิชาฝึกเขาวน และทำสวน ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีวิชานี้อีกเลยในระยะหลัง ส่วนรายละเอียดในเรื่องอื่น ๆ นั้นไม่ปรากฏในเอกสารที่ทางกระทรวงศึกษาธิการส่งไปถึงคณะกรรมการจังหวัดให้พิจารณาหาสถานที่สำหรับก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลที่จะเปิดขยาย ในปี 2486 (ปราณี อัมพรสินธุ์ อ้างจาก กรมสามัญศึกษา 2490) ดังรายการเอกสารที่ส่งมานี้ ก็ไม่มีเอกสารใดที่น่าจะเทียบเคียงหลักสูตรที่จะนำไปใช้ ได้ คือ

แนวการเตรียมและจัดสถานที่สำหรับโรงเรียนอนุบาล

คำแนะนำในการจัดโรงเรียนอนุบาล

ความมุ่งหมายและวิธีสอน

ตัวอย่างระเบียบการโรงเรียนอนุบาล

ตัวอย่างแผนผังโรงเรียนอนุบาล

เมื่อนำเอกสารที่ค้นพบนี้มาประมวลเนื้อหาเข้ากับเอกสารของกระทรวง

ศึกษาธิการดังกล่าว พบว่าเป็นส่วนที่เสริมกันได้ครบถ้วน ถูกต้อง ตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

3. จากการสัมภาษณ์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทย คือ อาจารย์คุณหญิงเบญจา แสงมลิ แล้วก็ทำให้พออนุมานได้ว่า เอกสารนี้น่าจะเป็นเอกสารหลักสูตรฉบับ พ.ศ.2483 ที่พิมพ์ในช่วงหลังจริง (เบญจา แสงมลิ, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2539)

4. เมื่อนำสาระในเอกสารนี้ ประมวลรวมกับเอกสาร ตำราต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยแล้วมีความสอดคล้องกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลักษณะการจัดแบ่งรายวิชา ดังชี้แจงไว้ในข้อ 2

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่ได้กล่าวในเบื้องต้น จึงทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงองค์ประกอบของหลักสูตรฉบับปี พ.ศ.2483 ของโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ ซึ่งถือว่าเป็นหลักสูตรฉบับแรกของไทย ที่เมื่อได้วิเคราะห์องค์ประกอบหลักสูตรฉบับนี้แล้ว ปรากฏผลดังนี้

วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ฉบับปี 2483

ปรัชญาการศึกษา

เด็กปฐมวัยเรียนรู้จากการเล่นและการลงมือปฏิบัติ (ตามแนวคิดของ Froebel) ปรัชญาที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยนี้ ถือได้ว่า ได้นำหลักทางการศึกษาและจิตวิทยามาใช้กำหนดอย่างแท้จริง คือ นำธรรมชาติของเด็กที่ชอบการเล่นมาเป็นเครื่องนำ การเรียนรู้ การเล่นของเด็กจะเป็นไปอย่างมีความหมาย หากเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้ลงมือทำกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ ย่อมส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ และอีกอย่างหนึ่งซึ่งควรจะต้องนำมาพิจารณาด้วยก็คือ ปรัชญาการศึกษานี้มาจากกลุ่มของนักการศึกษาและผู้รู้ทางการศึกษาปฐมวัยโดยตรง กล่าวคือ บุคคลสำคัญที่มีส่วนในการร่างหลักสูตรนี้ เป็นผู้มีการศึกษาดี มีความเข้าใจในการศึกษาปฐมวัยมาก คือ หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย ซึ่งเป็นผู้รับนโยบายการตั้งโรงเรียนอนุบาลมาปฏิบัตินั้นได้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทจากประเทศอังกฤษ มีความรู้ด้านการศึกษา มาก และท่านได้เดินทางไปดูงานเกี่ยวกับการอนุบาลทั้งในอังกฤษและฝรั่งเศส (หม่อมหลวง มานิจ ชุมสาย, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2539) ส่วนผู้ร่วมงานของท่านคือ หม่อมหลวง พันธุ์ ศิริวงศ์นั้น ได้เคยไปศึกษาวิชาอนุบาลศึกษากับ ดร.มาเรีย มอนเตสซอรี ณ ประเทศอิตาลี (ปราณีต อัมพรสินธุ์, 2523) นอกจากนี้ยังมี อาจารย์จิตรา ทองแถม ณ อยุธยา ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศที่ได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น เป็นเวลา 6 เดือน ก่อนที่จะกลับมาเตรียมการเปิดโรงเรียนนอก จากนี้แล้วยังมีครูอนุบาลอีกหลายคนที่ถูกส่งไปเรียนและศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น และกลับมาช่วยในกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ คุณหญิงเบญจมา แสงมลิน นักการศึกษาปฐมวัยคนสำคัญของเมืองไทย โดยปราณีต อัมพรสินธุ์ (2523) ให้เหตุผลว่า การอนุบาลศึกษาที่ญี่ปุ่น ตามแนวคิดของ Froebel ในขณะนั้นเจริญมาก คนไทยจึงนิยมไปศึกษาดูงานกันที่นั่น และในยุคที่ปรัชญาการเรียนปนเล่นเป็นหลักสูตรแนวคิดการจัดการศึกษาในระดับนี้ ยังปรากฏว่ามีตำราเรื่อง “เล่นกับเด็ก” ของคุณหญิงเบญจมา แสงมลิน ออกมาเผยแพร่เป็นหลักฐานอีกอย่างหนึ่งด้วย

เป้าหมาย

ให้เด็กชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 3 ขวบครึ่ง - 5 ขวบครึ่ง ได้รับการเตรียมพร้อมอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาต่อไป โดยจัดในรูปแบบชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2

วัตถุประสงค์

ได้ตั้งวัตถุประสงค์ในหลักสูตรนี้ไว้รวม 6 ข้อ คือ

1. เพื่อเตรียมสภาพจิตใจของเด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาในชั้นต่อไป หัดให้ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการเรียนการเล่นและการประดิษฐ์ อบรมให้เป็น คนช่างคิด ช่างทำ ขยันไม่อยู่นิ่งเฉย และเป็นคนว่องไวกระฉับกระเฉง
2. เพื่ออบรมเด็กให้เป็นคนมีความสังเกตมีไหวพริบ เฉลียวฉลาด คิดหาเหตุผล ให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง มีความพากเพียร พยายาม และอดทนไม่จับจด
3. เพื่ออบรมให้เป็นคนพึ่งตนเอง สามารถทำหรือปฏิบัติอะไรได้ด้วยตนเอง เด็กในโรงเรียนอนุบาลนี้ จะต้องอบรมให้ช่วยตนเองให้มากที่สุด เช่น หัดแต่งตัว ใส่เสื้อ นุ่งกางเกง ทวีผม รับประทานอาหารเอง ฯลฯ ทั้งจะต้องทำให้เป็นเวลาด้วย โดยไม่มีพี่เลี้ยง คอยดักเตือน หรือคอยรับทำให้ ครูเป็นแต่ผู้คอยควบคุมอยู่แต่ห่างๆ เท่านั้น
4. เพื่อหัดมารยาทและศีลธรรมทั้งในส่วนตัวและการปฏิบัติต่อสังคม และหัดมารยาทในการนั่ง นอน เดิน และรับประทานอาหาร ฯลฯ หัดให้เป็นคนสุภาพเรียบร้อย ผิกนิสัยให้เป็นคนมีศีลธรรมอันดี จิตใจเข้มแข็ง มีระเบียบ รักษาวินัย มีความสามัคคี ซิงกันและกัน
5. เพื่อปลูกฝังนิสัยทางสุขภาพอนามัย รู้จักรักษาสุขภาพของตน เล่นและรับประทานอาหารเป็นเวลา รู้จักรักษาร่างกายให้สะอาด และแข็งแรงอยู่เสมอ
6. เพื่ออบรมให้เป็นคนร่าเริงต่อชีวิต มีการสอนร้องเพลง และการเล่นที่สนุกสนาน ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นนักสู้ซึ่งเต็มไปด้วยความรื่นเริงเบิกบานและคิดก้าวหน้าเสมอ

หากพิจารณาถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์แล้วจะพบว่าหลักสูตรฉบับนี้ มุ่งพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อผล 2 ประการ คือ ผลต่อตนเอง และผลต่อผู้อื่น ผลต่อตนเอง ได้แก่ การมุ่งในเรื่องที่จะให้เด็กช่วยเหลือตัวเอง ทำอะไรด้วยตัวเองให้ได้ สิ่งนี้อาจถือได้ว่าเป็นหลักทางการศึกษา

ปฐมวัยประการหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้นำพื้นฐานทางจิตวิทยามาช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความฉลาดร่าเริงแจ่มใส มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีโดยอาศัยการเล่น การร้องเพลง เป็นต้น ส่วนที่เป็นผลต่อผู้อื่นนั้น ผู้วิจัยคิดว่า พื้นฐานทางการเมืองการปกครองน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด คือ เมื่อประเทศไทยเราได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย ในปี พ.ศ.2475 ประชาชนคนไทยจะต้องรู้จักสิทธิหน้าที่ของตน จึงเป็นไปได้ว่า แนวคิดตามแบบประชาธิปไตยนี้ ส่งผลให้เกิดวัตถุประสงค์ “หัดมารยาทและศีลธรรมทั้งในส่วนตัวและสังคม” รวมทั้ง “ฝึกนิสัยให้เป็นคนมีศีลธรรมอันดี จิตใจเข้มแข็ง มีระเบียบ รักษาวินัย มีความสามัคคี ซึ่งกันและกัน”

อีกประเด็นหนึ่งที่จะส่งผลต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายการศึกษาปฐมวัยอย่างมาก น่าจะมาจากสภาพสังคมซึ่งกำลังประสบปัญหาด้านเด็ก จนกระทั่งรัฐบาล โดยกระทรวงศึกษาธิการได้หยิบยกปัญหาเด็กก่อนวัยเรียนมาพิจารณา มีความตอนหนึ่งว่า

โดยคำนึงถึงว่าทารกซึ่งอยู่ในวัย 3-7 ขวบ นี้ อีก 10 ปีเศษ เขาจะเป็นกำลังของประเทศ เป็นเจ้าของ เป็นผู้นำ ตลอดจนเป็นผู้ปกป้องรักษาประเทศ ถ้าเขาไม่ได้รับการฝึกหัดปรนเปรอให้เพียงพอตั้งแต่วัยนี้ เป็นต้นไปแล้ว ในภายหน้า อาจกลายเป็นเจ้าของประเทศที่ไร้ความสามารถ เพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมทารกเหล่านี้ให้มีความสามารถ และมีความเจริญทางกาย ทางใจ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนเด็กเล็ก ๆ ที่เรียกว่า “โรงเรียนอนุบาล” สำหรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ศึกษาบังคับ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของมารดาลงบ้าง เพราะประเทศเราตั้งแต่โบราณมา การหาเลี้ยงครอบครัวโดยมากเป็นหน้าที่ของสตรี ภาระของสตรีไทยเรา ไม่แต่เพียงต้องเป็นแม่บ้าน ยังต้องมีส่วนในการทำมาหาเลี้ยงครอบครัวอีกด้วย เมื่อสตรีของเราจำเป็นต้องช่วยเหลือในการหารายได้ ย่อมไม่สามารถทะนุถนอม และอบรมทารกได้ด้วยดี จึงต้องปล่อยให้เด็กอยู่ในความดูแลของเด็กโตบ้าง หรือพี่เลี้ยงนางนม ผู้ไม่มีความสามารถหรือไม่เอาใจใส่ต่อเด็กบ้าง เด็กไทยเราส่วนมากจึงมักบอบบางและอ่อนแอ อันเป็นช่องทางให้อ่อนทั้งสติและกำลังปัญญา เพราะไม่มีความเจริญทางกายและทางใจ ไม่เคยได้รับการอบรมให้รู้จักเคยชินกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรรู้ตามวัย ปรากฏตามรายงานการเกิดการตายว่า เด็กส่วนมากเสียชีวิตเสียก่อนจะเติบโต พวกที่รอดพ้นจากความตายเติบโตขึ้นก็บอบบางไม่แข็งแรง. . .

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2507)

จากหลักฐานดังกล่าว คงยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าปัจจัยหลาย ๆ ประการทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ได้กระตุ้นให้สถาบันทางการเมืองการปกครอง ซึ่งทรงอำนาจได้นำการศึกษา มาใช้เพื่อแก้ปัญหาของสังคม กล่าวคือ เมื่อสภาพเศรษฐกิจเป็นตัวการบีบบังคับให้แม่ ซึ่งมีบทบาทในการเลี้ยงดูลูก ต้องรับภาระทำมาหากินเพิ่มขึ้น จนไม่มีเวลาที่จะทำหน้าที่ของ "แม่" ได้ดีพอ ความเป็นไปในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลง สังคมแบบเดิม ๆ หายไป เด็ก ๆ ถูกทอดทิ้ง หรือได้รับการอบรมเลี้ยงดูไม่ถูกต้อง มีอัตราการเสียชีวิตมาก บ้างที่อยู่รอดปลอดภัยก็เติบโตเหมือนต้นไม้ที่กระแกรีน กลายเป็นพลเมืองที่ไม่มีคุณภาพ จึงต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องริบดำเนินการเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหา จึงมองที่กลุ่มเป้าหมายว่าส่วนใหญ่ คือ เด็กวัยก่อนประถมศึกษา จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเด็กกลุ่มนี้ โดยกำหนดเป็นนโยบายทางการบริการให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาไปในแนวทางที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตามการกำหนดวัตถุประสงค์ในหลักสูตรฉบับนี้ก็ยังคงมาจากแนวคิดทางการศึกษาแบบเก่าพอสมควร ดังจะเห็นว่าวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้เด็ก "พร้อมที่จะรับการศึกษาต่อไป" กำหนดไว้ในข้อแรก ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เนื่องมาจากแนวคิดทางการศึกษาแบบเดิมที่มุ่งหวังให้เด็กที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง มีพื้นความรู้ทางวิชาการพอควร ดังหลักฐานที่ปรากฏในแผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ.2479 ว่า

"...นักเรียนที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการนั้น จะต้องมีความรู้พออ่านออกเขียนได้มาบ้างแล้ว อย่างน้อยก็ควรจะได้เรียนจนแบบเรียนเร็วใหม่ตอนกลาง จะได้มีพื้นฐานความรู้พอที่จะเล่าเรียนวิชาอื่น ๆ ต่อไปได้โดยสะดวก ดังนั้นถ้านักเรียนที่เข้ามาใหม่ ยังไม่มีพื้นความรู้เบื้องต้น ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ก็ให้แบ่งนักเรียนพวกนี้ออกสอนเป็นพวกหนึ่งต่างหาก โดยมุ่งหมายสอนให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้รวดเร็วเป็นสำคัญ ส่วนวิชาอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น ศิลปกรรม สุขศึกษา ก็สอนตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มุ่งไปในทางปฏิบัติได้จริงจึง ตามคำสอนเป็นสำคัญ..."

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2507)

ดังนั้นแล้ว เราคงต้องยอมรับว่า เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรปฐมวัย ในปี พ.ศ.2483 นี้ ได้รับอิทธิพลจากพื้นฐานทางการศึกษา ตลอดจนการเมืองการปกครองเป็นสำคัญ

เนื้อหา

กำหนดเนื้อหาวิชาไว้ ดังนี้

1. หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม
2. การเล่นฝึกเชาวน์
3. ภาษาไทย
4. เลขคณิต
5. ความรู้เรื่องเมืองไทยและความรู้ทั่วไป
6. วาดเขียนและการฝีมือ
7. ชีวร้อง
8. สุขศึกษา
9. การเล่นและการทำสวน

ขอบข่ายของวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ประกอบด้วย ชาติและวันชาติ, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน, รัฐธรรมนูญ, วันปิยะมหาราช, วันวิสาขบูชา, วันมาฆะบูชา, วันปีใหม่, วันเข้าพรรษา, การบวช, มารยาทในสังคมต่อบุคคลต่าง ๆ, ความกตัญญู, ความเพียรอดสาหัส, ความซื่อสัตย์, ความกล้าหาญ, ความเมตตากรุณา, ความอดทน, ความเสียสละ, การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์, สมบัติสาธารณะ

ขอบข่ายของวิชาการเล่นฝึกเชาวน์ ประกอบด้วย การเล่นของเล่นฝึกทักษะของ Froebel และ Montessori, การฝึกประสาทสัมผัสทั้ง 5, การเล่นเกมและของเล่นอื่น ๆ

ขอบข่ายของวิชาภาษาไทย ประกอบด้วย การอ่าน-เขียนสระและพยัญชนะ, การอ่านผสมคำ, การฟังและพูดเกี่ยวกับสิ่งใกล้ตัว เช่น โรงเรียน, เครื่องแต่งกาย, เครื่องใช้, ญาติผลไม้, สัตว์เลี้ยง, การคมนาคม, บทประพันธ์, ดอกไม้, และอื่น ๆ

ขอบข่ายของวิชาเลขคณิต ประกอบด้วย การนับและความหมาย 1 - 10 โดยใช้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว, ของเล่น Froebel, ของเล่น Montessori, การเรียงลำดับ, รูปทรง, การบวกลบอย่างง่าย, เลข 2 หลัก

ขอบข่ายของวิชาความรู้เรื่องเมืองไทย ประกอบด้วย เรื่อง โรงเรียน, ประวัติศาสตร์, พืช, ฤดูกาล, กลางวัน-กลางคืน, สัตว์, สภาพพื้นที่ ดิน น้ำ ทะเล คลอง, แผนที่และจังหวัดต่าง ๆ, พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระเจ้าตากสิน, พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า, วันวิสาขบูชา, อาหาร (เกลือ, น้ำตาล), โลก, การคมนาคม ฯลฯ

ขอบข่ายของวิชาวาดเขียน ประกอบด้วย การจับดินสอ, การขีดเขียนรูป เส้นตรง เส้นเฉียง เส้นนอน วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม กากบาท, การวาดรูปง่าย ๆ โดยอาศัยเส้นพื้นฐาน, การวาดรูปอิสระ, การระบายสี

ขอบข่ายของวิชาการฝีมือ ประกอบด้วย การพับกระดาษเป็นรูปต่าง ๆ เช่น เรือ ของจดหมายดอกไม้ กากบาท โต๊ะ เก้าอี้ พัด ดาว พระจันทร์ นก ฯลฯ หรือตามใจชอบ, การตัดกระดาษ, การปะกระดาษ, การปั้นดิน, การประดิษฐ์จากกระดาษหรือไม้, การร้อยดอกไม้, การตัด ปะ เศษผ้า, การประดิษฐ์ของเล่น, การจัดห้องและตั้งของโชว์

ขอบข่ายของวิชาขับร้อง ประกอบด้วย การฟังเสียงเพลง ดนตรี, การตบมือ, การเดินและ ย่ำเท้าตามจังหวะ, การเคาะจังหวะ, การร้องเพลง, การแสดงท่าทางตามเพลง, การเลียนแบบ อิริยาบถของสัตว์, การเดินปลายเท้า, การ Skip, การแสดงละคร

ขอบข่ายของวิชาสุขศึกษา ประกอบด้วย การดูแลสุขภาพอนามัยส่วนตัว (ความสะอาด), การป้องกันโรคติดต่อและโรคจากสัตว์นำโรค, อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย, การรักษาอิริยาบถ, ยืน, เดินนอน, นั่ง, สุขบัญญัติ 10 ประการ, อากาศ, อาหาร

ขอบข่ายของวิชาการเล่นและการทำสวน ประกอบด้วย การฝึกอิริยาบถ ยืน นั่ง เดิน, ซื่อต้นไม้และการดูแลต้นไม้, การปลูกและดูแลพืช, การเล่น เช่น ซ่อนหา รีรีข้าวสาร มอญซ่อนผ้า แมวจับหนู โพงพาง ต่อหางแมว งูกินหาง วิ่งแข่งรับบอล กากพิกไข่ ชักคะเย่อ ลิงชิงหลัก ฯลฯ กายบริหาร, การเล่นเกมเล่นสนาม, การเข้าแถว, การเล่นเกม, การเล่นเกมอิสระ

ตารางที่ 5 แสดงอัตราเวลาเรียนนักเรียนอนุบาล

วิชา	ช.ม. / สัปดาห์
หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม	1
การเล่นฝึกเชาว์	2
ภาษาไทย	3
เลขคณิต	1
ความรู้เรื่องเมืองไทยและความรู้ทั่วไป	1 1/2
วาดเขียนและการฝีมือ	2
ขับร้อง	2
สุขศึกษา	1
การเล่นและการทำสวน	3
รวมเวลา	16 1/2

เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาวิชาต่าง ๆ แล้วพบว่า มีชื่อวิชาที่น่าสนใจเป็นพิเศษอยู่ 2 วิชา คือ วิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม กับวิชาความรู้เรื่องเมืองไทยและความรู้ทั่วไป ซึ่งในระยะหลังนั้นการจัดหลักสูตรปฐมวัยไม่มีกล่าวถึงวิชาเหล่านี้ไว้เลย ทั้งสองวิชานี้ น่าจะเป็นผลมาจากปัจจัยทางการเมืองการปกครองเป็นตัวกำหนด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นจะต้องปลูกฝังแนวคิดทางประชาธิปไตย ให้สำนึกในบทบาทและหน้าที่ที่พึงกระทำในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม ตลอดจนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สำนึกในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งวิชาเหล่านี้จะปลูกฝังคุณลักษณะที่ต้องการให้กับเด็กได้ตั้งแต่วัยเยาว์ ขณะเดียวกันนั้น พื้นฐานทางการศึกษาและจิตวิทยาก็ถูกนำมาใช้ในการกำหนดวิชา การเล่นฝึกเชาว์ กับวิชาการเล่นและการทำสวน ซึ่งยึดหลักการเล่นปนเรียน โดยอาศัยการเล่นเป็นเครื่องมือชักจูงให้เด็กทำกิจกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยที่เด็กไม่รู้ตัว

ส่วนวิชาอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น ภาษาไทย เลขคณิต วาดเขียนและการฝีมือ ขับร้อง สุขศึกษา การเล่นและการทำสวน ก็น่าจะเป็นวิชาที่กำหนดไว้ให้เป็นพื้นความรู้ให้กับเด็ก ก่อนที่จะเข้าเรียนประถมตามที่กำหนดในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2479 ดังกล่าวในเบื้องต้น

ตารางกิจกรรมประจำวัน

สิ่งแรกที่น่าสังเกตก็คือ หลักสูตรฉบับนี้ใช้คำว่า “ตารางสอนประจำวัน” ในแผนกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กอนุบาล สิ่งนี้ย่อมยืนยันถึงแนวคิดตามแบบเก่าที่ยังยึดว่าเด็กมาโรงเรียนต้อง “เรียน” ครูก็ต้อง “สอน” กิจกรรมในแต่ละวันมีดังนี้

ตารางสอนประจำวัน

09.00 - 9.15 น.	เข้าแถวเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ ตรวจร่างกาย
09.15 - 09.30 น.	ศีลธรรม สุขศึกษา ความรู้เรื่องเมืองไทย และความรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ใช้สำเนาและภาพประกอบการสนทนา (วันหนึ่งสอนเฉพาะวิชาเดียว)
09.30 - 09.45 น.	ดูเลข นับ คิดเลข
09.45 - 10.00 น.	วาดเขียน และการฝีมือ
10.00 - 10.15 น.	ไปห้องน้ำ ดื่มนม หรือรับประทานผลไม้
10.15 - 10.45 น.	พักผ่อน เล่นกลางแจ้ง ทำสวนครัว
10.45 - 11.00 น.	สนทนาเพื่อฝึกภาษาไทย เล่นตัวอักษร และหัดผสมหัดเขียน หัดปั้น หัดตัดตัวอักษร
11.00 - 11.15 น.	ร้องเพลง และการเล่นเบ็ดเตล็ด การเล่นเกี่ยวกับฝึกเขาวน ฝึกการสังเกต ความจำ และประสาท
11.15 - 11.30 น.	จัดโต๊ะรับประทานอาหาร และที่นอน
11.30 - 12.00 น.	รับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้วเก็บโต๊ะเข้าแถวเดินออกจากห้องอาหารไปล้างปากและมือ พัก
12.00 - 14.00 น.	เตรียมตัวนอน ล้างมือและเท้า นอน
14.00 - 14.30 น.	ตื่นนอน อาบน้ำ เก็บตู้เสื้อผ้าและข้าวของตรวจความเรียบร้อย
14.30 - 14.45 น.	อาหารว่าง
14.50 - 15.00 น.	ซักขงลง ทำความเคารพ แล้วกลับบ้าน

เห็นได้ว่า ในแต่ละกิจกรรมนั้นจะใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมประมาณ 15 นาที จะมีที่แตกต่างก็คือ ช่วงการนอนพักผ่อน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง (เท่ากับที่นิยมกันในปัจจุบัน) แต่โดยภาพรวมแล้วการใช้เวลาทำกิจกรรม 15 นาทีนี้ น่าจะเป็นการนำหลักทางจิตวิทยามาใช้คือ เด็กปฐมวัยมีช่วงความสนใจที่สั้น แต่การกำหนดเวลาเท่า ๆ กันเช่นนี้ ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือ หากเป็นการทำกิจกรรมที่ต้องใช้พลังและสมองมาก ๆ เช่น ดูละเอียด คณิตศาสตร์ ภายในเวลาเพียง 15 นาที ก็จะไม่ทำให้เด็กเหน็ดเหนื่อยมากนัก แต่ถ้าหากเป็นกิจกรรมที่อาจต้องการเวลาอย่างมาก ๆ เช่นวาดเขียน การฝีมือ หรือกิจกรรมที่เด็กชอบ เช่น ร้องเพลง ทำสวนเล่นกลางแจ้ง เวลาที่กำหนดไว้อาจน้อยไป อย่างไรก็ตามในท้าย “ตารางสอน” นี้มีข้อเสนอแนะไว้ว่า ตารางเวลานั้นอาจปรับได้ตามความสนใจและสภาพแวดล้อม อาจสรุปได้ว่า ตารางกิจกรรม หรือตารางสอนพอมีความยืดหยุ่นอยู่บ้าง

กิจกรรมการเรียนการสอน

กล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เน้น “การเล่น” เป็นหัวใจเลยก็ว่าได้ เพราะปรัชญาการศึกษาเราได้ยึดตามแนวของ Froebel และ Montessori ซึ่งใช้การเล่นเป็นสำคัญ ดังปรากฏในแนวการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของกรมสามัญศึกษา (2490) ดังนี้

...การเรียนของเด็กในวัยนี้ไม่ใช่ นั่งนิ่ง ๆ ฟังเล็กเชอร์อย่างผู้ใหญ่ แต่เป็นการเรียนที่ปนไปกับการเล่น ซึ่งจะแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้น เครื่องอุปกรณ์การสอนจึงเท่ากับเป็นเครื่องเล่นของเด็ก แต่เป็นเครื่องเล่นที่มุ่งจะให้เด็กได้รับการศึกษาเป็นข้อใหญ่ เครื่องเล่นทั้งของมอนเตสซอรี และเฟรเดอเบล มีความมุ่งหมายที่จะให้เด็กได้แสดงออกซึ่งกำลังความว่องไว อันเป็นธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ เป็นประโยชน์ในการฝึกประสาท ความสังเกต ความจำ อันเป็นรากฐานในขั้นต่อไป...

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดดังนี้ จึงน่าจะเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและการศึกษาเป็นสำคัญ และกิจกรรมดังกล่าวนี้ก็ถือได้ว่า ได้ตอบสนองต่อปรัชญาการศึกษาอย่างมาก แต่สิ่งที่มีความขัดแย้งกันอย่างมากก็คือ แม้จะกำหนดกิจกรรม “การเล่น”

เป็นสิ่งสำคัญ แต่ในตารางกิจกรรมยังคงมี เลข นับ คิดเลข และหัดผสมคำภาษาไทยอยู่ด้วยจึงอาจกล่าวได้ว่า อิทธิพลของการเรียนการสอนแบบไครภาคยังมีอยู่มากเช่นเดิม

สื่อการเรียนการสอน

สื่อประเภทวัสดุที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ของเล่นของ Froebel และ Montessori ตามแนวปรัชญาการศึกษาที่หลักสูตรยึดถือ โดยอาศัยสื่อประเภทวิธีการ คือ การเล่น นอกจากนี้แล้ว สื่อชนิดอื่น ๆ ซึ่งประมวลจากเอกสารปรากฏตัวอย่างดังนี้ (กองฝึกหัดครู, 2490)

ก. สื่อประเภทของจริง ได้แก่ ผ้าผืน ชงชาติ ผ้าเช็ดมือ ไข่ไม้ ดินสอ อาหาร ผลไม้ ดอกไม้ ใบอ้อย ใบตะไคร้ กระดาษทราย กระดาษ โบ เชือกกรองเท้า เข็มขัด เหล็ก ถ้วยแก้ว กระดุม กีบ ผัก จานข้าว เปลือกหอย เมล็ดพืช กระดานดำ ลูกบิดสี ดวงตราไปรษณีย์ ข้าวชนิดต่าง ๆ ส้ม ดินสอ สี จานเสียง เมล็ดผัก ลูกหิน ตัวเด็ก

ข. สื่อประเภทสัญลักษณ์ ได้แก่ รูปภาพ Sound Boxes ระฆังดนตรี (Musical Bell) บล็อก ของเล่น ตัวอักษร สระ ตัวเลข บัตรคำ แผนที่ สมุดภาพ นิทาน เพลง เกม

ค. สื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ การอธิบาย การร้องเพลง การเล่านิทาน-เล่าเรื่องราว การท่องบทประพันธ์-คำกลอน การสังเกตด้วยการดู การฟัง การดมกลิ่น การชิมรส การสัมผัส การเล่นเกม การสนทนา การเล่นละคร การฝึกปฏิบัติ การเลียนแบบ การเขียน

เห็นได้ว่า สื่อการเรียนการสอนที่ใช้มากที่สุด คือ สื่อประเภทของจริง รองลงมา คือ สื่อประเภทวิธีการ และสื่อประเภทสัญลักษณ์ใช้ค่อนข้างน้อย ปัจจัยที่สามารถระบุว่าอิทธิพลต่อเรื่องของการเรียนการสอน น่าจะเป็นแนวคิด หรือหลักทางจิตวิทยา ทางการเรียนรู้ของเด็กที่ว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากประสบการณ์ตรง อย่างไรก็ตาม เรายังพบว่าการอธิบายให้เด็กฟังยังเป็นวิธีการหลักที่ครูผู้ที่ยังติดยึดกับคำว่า "สอน" ใช้อยู่มาก แต่ขณะเดียวกันการใช้เพลง การเล่านิทาน การท่องบทประพันธ์หรือคำกลอน ก็เป็นสื่อวิธีการที่ครูใช้มากเช่นกันเมื่อนับรวมกับการใช้สื่อของเล่นตามแบบของ Froebel และ Montessori แล้ว ก็จะพบว่าพื้นฐานทางจิตวิทยาและการศึกษาเป็นปัจจัยที่เอื้อให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนในหลักสูตรฉบับนี้มากที่สุดทีเดียว

นอกจากนี้แล้ว ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองก็ยังมีอิทธิพลต่อ เรื่องสื่อการเรียนการสอนอยู่ด้วย ดังที่ พิชัย สันตภิรมย์ (2516) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การใช้อุปกรณ์การสอนของครูอนุบาลโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร ดังนี้

...บุคคลแรกที่ริเริ่มเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน คือ หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย ท่านเลื่อมใสศรัทธาในวิธีการและอุปกรณ์การสอนของเฟรเดอริค และมอนเตสซอรี มาก ท่านจึงศึกษาจากตำราแล้วเขียนแบบ จ้างช่างไม้ทำขึ้นไว้เกือบครบถ้วน ทุกอย่าง รวมทั้งสิ้นที่ท่านได้ออกแบบเองด้วย...

...ระหว่างวันที่ 23 กันยายน - 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย ได้รับแต่งตั้งให้เข้าร่วมในคณะทูตพิเศษ ชุดที่ 3 เพื่อ เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับบรรดาประเทศในเครือจักรภพในภาคพื้นเอเชีย โดยมีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าคณะ (เพื่อเตรียมรับสถานการณ์ ก่อน ที่กองทัพญี่ปุ่นจะยึดเข้าสู่อำเภอเมืองไทย) นั้น หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย ก็ได้ ถือโอกาสรวบรวมอุปกรณ์การสอนอนุบาลจากประเทศออสเตรเลียนำเข้ามาเพื่อ เป็นตัวอย่างมากมาย และการเปิดโรงเรียนอนุบาล ตลอดจนเปิดการฝึกหัดครู อนุบาล ดำเนินการมาได้ราบรื่นด้วยดีนั้น หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย กล่าวไว้ว่า ควรจะเป็นเกียรติแก่ พลตรีประยูร ภมรมนตรีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยนั้น ในฐานะที่ได้ให้ความสนใจ และสนับสนุนเป็นอย่างดี ทั้งในด้านการ ดำเนินงาน และงบประมาณ... (พิชัย สันตภิรมย์, 2516)

ในการนำอุปกรณ์การสอนของ Froebel และ Montessori เข้ามาในเมืองไทย นั้น น่าจะต้องใช้จ่ายเงินมากพอควร เนื่องจากเป็นของที่มาจากต่างประเทศ รวมทั้งในการลง ทุนทำเอง ตั้งแต่การเขียนแบบ การจ้างช่างมาทำนั้นก็คงต้องสิ้นค่าใช้จ่ายไม่ใช่น้อย แต่เมื่อได้ รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีอำนาจของรัฐแล้ว การดำเนินงานก็ผ่านไปได้อย่างราบรื่นจึงสรุป ได้ว่าในจุดนี้ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองมีส่วนช่วยหนุนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และ ปัจจัยทางเศรษฐกิจก็จะส่งผลต่อการกำหนด การจัดหาสื่อและ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในหลักสูตรอีกชั้นหนึ่งด้วย

ข้อสังเกต : ตามที่แผนการศึกษา พ.ศ.2479 ได้กำหนดคุณลักษณะของเด็กที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไว้ว่า ต้องมีพื้นฐานความรู้พออ่านเขียนได้ อย่างน้อยก็จบแบบเรียนเร็วใหม่ ตอนกลาง แต่ในประมวลการสอนทั้งในระดับอนุบาลปีที่ 1 และอนุบาลปีที่ 2 ไม่ปรากฏว่ามีการใช้แบบเรียนแต่อย่างใด

การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน

จากแนวการเตรียมและจัดสถานที่สำหรับโรงเรียนอนุบาล ของกรมสามัญศึกษา (2490) นั้น ทำให้ทราบว่า การจัดสถานที่ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเป็นไปตาม "อุดมคติ" อย่างแท้จริง เนื่องจากจะต้องเป็นโรงเรียนต้นแบบหรือโรงเรียนตัวอย่าง จึงจะเป็นผลมาจากพื้นฐานแนวคิดทางการศึกษาและจิตวิทยา เป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรก โดยมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยช่วยเสริม กล่าวคือ เมื่อแรกจะตั้งโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ นั้นคณะกรรมการฝ่ายรับผิดชอบก็ต้อง "ทำการบ้าน" อย่างหนัก นับตั้งแต่การศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนอนุบาลที่ถูกต้องตามแนวปรัชญาการศึกษาปฐมวัย จวบจนถึงการลงมือปฏิบัติจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามแบบมาตรฐานทุกสิ่งทุกอย่างถูกนำมาเพื่อใช้กับ "เด็ก" ในวัยอนุบาล ต้องมีการศึกษาลักษณะธรรมชาติของเขา ตลอดถึงจิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาพัฒนาการให้ต้องทันสมัย เพราะจุดประสงค์สำคัญของการจัดอนุบาลแห่งนี้ขึ้น ก็คือ เพื่อเป็นตัวอย่างของการจัดอนุบาลศึกษาและเพื่อทดสอบความสนใจของประชาชน (หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย, สัมภาษณ์, 2539) ทางด้านงบประมาณก็มีมากพอที่จะบันดาลให้โรงเรียนแห่งนี้ เป็นสถานที่ที่พร้อม และถูกต้องตามคติของการศึกษาอนุบาลอย่างแท้จริง ดังนั้นทางด้านการศึกษา และจิตวิทยาจึงจำเป็นต้องการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพราะเด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม และปัจจัยทาง เศรษฐกิจซึ่งหมายถึงงบประมาณก็จะเป็นปัจจัยกำหนดว่าจะจัดสภาพแวดล้อมได้ถูกต้องครบถ้วนตามหลักทางการศึกษาที่ยึดได้มากน้อยเพียงไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวัดและการประเมินผล

ในแนวพิจารณาจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลได้กล่าวถึงระเบียบการคัดเลือกนักเรียนเลื่อนชั้นไว้ดังนี้

...เนื่องด้วยเด็กในโรงเรียนอนุบาลไม่มีการสอบไล่เลื่อนชั้น
 ดังนักเรียนชั้นประถมหรือมัธยมศึกษา การเลื่อนชั้นของเด็กจึงควรอยู่ใน
 ความพิจารณาอันรอบคอบของครูผู้ควบคุม เด็กบางคนอายุน้อย แต่มี
 ความเข้าใจดี มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด บางคนอายุมาก แต่อายุทางใจต่ำกว่า
 เด็กอายุน้อย หลักเกณฑ์ที่ควรจะมีปฏิบัติ คือ นักเรียนคนใดที่มีเวลาเรียน
 ไม่ต่ำกว่า 60% มีความสังเกต ความนึกคิด ความเข้าใจ ความฉลาด
 นิสัยจรรยาบรรณดี และได้ฝึกงานภาคปฏิบัติต่าง ๆ ในชั้นต้นและทำได้ดีจึง
 ให้เลื่อนชั้นเรียนปีที่สองต่อไป ตามปกติให้เลื่อนชั้นในต้นปีของการศึกษา
 โดยครูใหญ่เป็นผู้อนุมัติ ... (กรมสามัญศึกษา, 2490)

แนวการวัดและประเมินผลในหลักสูตรฉบับนี้ อาศัยทั้งเกณฑ์และการสังเกตในการ
 ตัดสินเลื่อนชั้นเด็ก ผู้วิจัยเห็นว่า พื้นฐานทางการศึกษา สังคม และประวัติศาสตร์เป็นปัจจัยที่ส่ง
 ผลให้มีการวัดและประเมินผลในรูปแบบนี้ กล่าวคือ มีการกำหนดเกณฑ์เวลาเรียนไว้ 60%
 คล้ายกับเกณฑ์ของการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา และยังกำหนด
 คุณลักษณะที่เป็น "คนเก่ง" เอาไว้มากคือ ต้องมีความเข้าใจ มีความฉลาด นิสัย จรรยาบรรณ
 ดีและทำงานภาคปฏิบัติได้ดีซึ่งคนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ คือ คนที่สังคมยอมรับและยกย่องให้
 เป็น "คนเก่ง" ที่พร้อมทั้งสติปัญญาและทักษะคุณลักษณะพร้อมเช่นนี้ เป็นที่ต้องการและนิยม
 ชมชอบกันมาแต่ครั้งโบราณ

สรุป

นับได้ว่า ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ มีความเคลื่อนไหวทางการศึกษา
 ปฐมวัยอย่างเห็นได้ชัด ประการแรก คือ มีการบรรจุการศึกษาปฐมวัยในรูป "มูลศึกษา" ไว้ใน
 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2475 และประการที่สอง คือ มีการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐขึ้น
 เป็นแห่งแรก และประสบผลสำเร็จจนทำให้เกิดการขยายตัวของโรงเรียนอนุบาลไปทั่วประเทศ
 และประการที่สาม คือ มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยขึ้นมาใช้ได้สำเร็จ

ถึงแม้ว่า หลักสูตรฉบับนี้จะไม่มิตัวเอกสารที่รวบรวมองค์ประกอบของหลักสูตรไว้อย่าง
 ครบถ้วนสมบูรณ์เหมือนหลักสูตรอื่น ๆ แต่เมื่อประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมกันเข้า ก็ทำให้

ทราบถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ในส่วนที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาสมบูรณ์พอสมควร และผู้วิจัยก็ได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตรมา ณ เบื้องต้นแล้ว

อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยทางด้านการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนด้านประวัติศาสตร์ ต่างล้วนมีอิทธิพลต่อหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ทั้งสิ้น ปัจจัยทางด้านการศึกษาดูจะมีบทบาทเด่นชัดที่สุดและนำมาซึ่งปรัชญาของหลักสูตรตามแนวของนักการศึกษาปฐมวัยคนสำคัญ คือ Froebel และ Montessori และปรัชญาการศึกษาที่หลักสูตรยึดถือก็จะไปกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา และกิจกรรมร่วมกับพื้นฐานทางสังคม ขณะเดียวกันพื้นฐานทางเศรษฐกิจก็จะส่งผลไปที่สื่อการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อม โดยที่การวัดและประเมินผลจะอิงอยู่กับการศึกษาแบบดั้งเดิม ซึ่งก็หมายถึงพื้นฐานทางประวัติศาสตร์นั่นเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย